

24. 12. 1979 se je sestal IO SED. Sklenili smo naslednje: občni zbor bo 30. 1. 1980; vsem članom je treba poslati obvestilo o društveni dejavnosti v letu 1980; društveni sestanki bodo ob sredah ob 17 uri; če ne bodo nastopile nepredvidene težave, bomo imeli februarja pogovor o jubilejni številki Slovenskega etnografa ter o etnološkem tisku, kasneje pa bomo priredili pogovor o ljudskem v glasbi, povabili Mirka Paka, da nam bo spregovoril o slovenskem geografskem atlasu ter Marka Poliča, da nas bo seznanil s svojim preučevanjem ekološke psihologije.

26. 12. 1979 je Slovenski etnografski muzej otvoril v razstavišču Arkade razstavo **Otroške Igračke** ter se tako vključil v novoletno praznovanje in počastil mednarodno leto otroka.

Pregled razstav in prireditev ni popoln, ker člani društva kljub naši prošnji ne pošiljajo poročil o dogajanjih pri njih.

Mojca Ravnik, Marko Terseglav

Etnologija in ekološka psihologija

Posvetovanja o različnih vidikih odnosa med človekom in njegovim okoljem (o nasilju in arhitekturi, o urbani geografiji, o ekološki psihologiji, o etnologiji in arhitekturi), ki so jih v zadnjem času priredile razne stroke, kažejo na aktualnost in širino problemov in na rast zavesti o neskladju med nami in svetom, v katerem živimo. Izvajalci, ki oblikujejo in spreminjajo naše kulturno in naravno okolje, utemeljujejo tudi tiste posege, ki estetsko in funkcionalno ogrožajo življenje ljudi, s pretežno ekonomskimi razlogi. Z njimi opravičujejo brezobzirnost do obstoječih kulturnih in naravnih vrednot. Zagretejše strokovno obravnavanje vprašanj o posledicah urejanja in spreminjanja okolja daje osnovo upanju, da bodo spoznanja prodrla tudi v odločanje.

Odpirajo se nove teoretične in aplikativne znanstvene naloge interdisciplinarnega značaja.

VII. posvetovanja psihologov SRS v Portorožu od 14. — 17. XI. 1979 so se na povabilo organizatorja udeležili tudi štirje etnologi, ki so predstavili prispevke v skupini za ekološko psihologijo. Po uvodnem predavanju Antona Trstenjaka o sistemsko-znanstvenih perspektivah ekološke psihologije sta nastopila Žarko Korać iz Beograda z referatom: Uloga psihologa u procesu urbanističnega planiranja ter Marko Polič, ki je govoril o vrednostno-estetskih vidikih človekovega okolja. Sledili so etnološki prispevki. Damjan Ovsec je govoril o pomenu mestnega prostora v Ljubljani nekdanj in danes, Mojca Ravnik o načinu življenja in prostorski ureditvi bivalnega okolja, Zvona Ciglič in Zora Žagar pa o prenovi starega mestnega jedra Izole — etnološki raziskavi. Odziv poslušalcev je pokazal, da etnološki referati niso izzveneli v prazno in da so pomenili psihologom provokacijo zanimivih problemov. Udeleženci razprave so se odzvali predvsem na vprašanja o bivanju in počutju prebivalcev sodobnih naselij, o mestni identiteti in zagotavljanju njenega nepretrganega obstoja, o načinu ugotavljanja in

uveljavljanja želja prebivalcev pri prenavljanju starih mestnih jeder. Zaradi novosti in mnogostranosti se raziskava ni širila v nedogled, ampak je pokazala področja interesov in dopolnjevanja obeh strok.

Mojca Ravnik

POMOČ ETNOLOGIJE PEDAGOŠKIM PSIHOLOGOM

Ideja za pričujoči članek se mi je porodila ob prebiranju TOLIČIČ — ZORMANOVE knjige "Okolje in uspešnost učencev — vpliv socialnoekonomskih in demogeografskih dejavnikov na šolski uspeh in osebnostne lastnosti otrok". Spomnil sem se namreč na seminar v Brežicah, kjer je bil govor o področjih etnološkega raziskovanja, vendar o razmerju etnologije do psihologije nismo ničesar slišali. Mnenja sem, da ne moremo kar tako mimo tako važnega področja, predvsem pa, ko se ob novih smernicah etnologiji odpirajo nova področja raziskovanja.

Poznamo tesno povezanost ameriške kulturne antropologije s psihologijo. Iz kulturno antropoloških spoznanj je tudi psihologija črpala prenekatero spoznanja. V sodobni slovenski etnologiji pa je še vse premalo očitno sodelovanje med tema vedama.

Postavlja se tudi vprašanje aplikativnosti etnologije. Tako je bilo ob predavanju prof.

iz Švice, ki je bil spomladi l. 1978 gost SAZU, postavljeno zanimivo vprašanje, ali lahko izsledki etnologije vplivajo na spremembe v družbenem življenju, konkretno na izboljšanje življenjskih pogojev "gastarbajterjev" — delavcev iz Italije, itd., na zmanjšanje rasističnih predsodkov domačega prebivalstva do drugih etničnih skupin?

Tako se tudi meni odpira vprašanje, ali morejo izsledki etnologije — se pravi poznavanje načina življenja družin, iz katerih izhajajo učenci (razmišljati sem začel ob Toličič — Zormanovi knjigi "Okolje in uspešnost učencev", ki sodi v okvir pedagoške psihologije, zato naj tudi ob njej nadaljujem) morda posredno vplivati na večjo uspešnost učencev v šoli. Tu se je odprla le ena izmed pre mnogih tem ob povezavi etnologije s psihologijo. Avtorja knjige namreč ugotavljata, da je socialno ekonomski status družine, v kateri otrok živi, pomemben dejavnik njegovega duševnega razvoja in šolske uspešnosti. Socialno ekonomski status družine pa seveda vpliva na način življenja družine, kar pa je že tudi področje raziskovanja etnologije. Se pravi, da bi lahko etnologija s svojimi izsledki krepko pomagala pedagoškim psihologom, pedagogom, socialnim delavcem, sociologom, zdravnikom ...

Avtorja Toličič in Zorman vidita v socialno ekonomskem statusu sestavljeno variabla, ki zajema predvsem poklic in izobrazbo staršev, materialno stanje družine, kulturno raven družine, medsebojne družinske odnose, aspiracije staršev glede na njihov intelektualni in osebnostni razvoj, spodbujanje in pomoč otroku pri učenju in stil vzgajanja.

Vzemimo v roke vprašalnice ETSEO in videli bomo, da večina izmed zgoraj omenjenih dejavnikov sodi tudi v področje raziskovanja etnologije.

Etnologija bi tako s svojimi dognanji o načinu življenja v različnih socialnih okoljih lahko pripomogla k zmanjševanju socialne diferenciacije.

Mnenja sem, da bi vsekakor morali poiskati stike z delavci drugih področij znanosti, če že oni ne iščejo sodelovanja z nami — etnologi. Tako bi se znanost le še obogatila.

ČEPLAK RALF

študent etnologije

ŠVEDSKA ETNOLOGIJA — ODSEV NAČINA ŽIVLJENJA NA ŠVEDSKEM

Štirje meseci so prekratek čas, da bi se moglo življenje v tuji deželi in znanost o njem temeljito spoznati. Švedska je sicer evropska država, a je po načinu življenja prebivalcev odmaknjena od kontinenta bolj, kot bi mogel to razdaljo razložiti ozek preliv, ki jo loči od danske obale. V dolgih stoletjih nemotenega razvoja brez večjih družbenih prevratov, v trdem, mrzlem, za življenje neprijaznem, mrkem podnebnju je življenje teklo odmaknjeno in samosvoje. Zunanje kulturne manifestacije se tujcu ne kažejo kot na dlani, ne prihajajo mu naproti, ampak se mora trdovratno boriti, da odkriva razpoznavne znake za postopno kulturno orientacijo; razmeroma hitro pa začuti družbeno atomiziranost, računalniško urejenost, odsotnost improvizacije, sistematičnost, prijazno, a trezno medsebojno komunikacijo, ekološko osveščenost in razvito zavest o problemih sedanjega časa in dobe, ki in prihaja. Etnologija, ki razlaga kulturo, pride tujcu v vsakem primeru prav; če je tujec etnolog, bo lahko tudi opazil, da razvoj stroke in njeno sedanje stanje odražata njeno švedskost v občutljivem odzivanju na pojave in probleme družbe, v individualizmu, razdrobljenosti, a tudi metodološki toleranci. Izbor del za prikaz, ki naj predstavi te poteze švedske etnologije, sem sestavila v skladu s svojim ožjim zanimanjem za družbeno kulturo. To me je tudi navedlo k želji, da švedsko etnologijo pobje spoznam.

V uvodu v knjigo o deželi in mestu, ki sta jo napisala Mats Hellspång in Orvar Löfgren (Land och stad, 1977) in ki nosi podnaslov Družbeni tipi in oblike življenja na Švedskem od srednjega veka do danes, je rečeno: "Odkriti moramo resničnost", je za etnologijo pomembno gesto, ne glede na to, ali je predmet raziskave medsebojna pomoč v neki vasi v 18. stoletju ali pa družbeno življenje v predmestju vele mesta v sedemdesetih letih 20. stoletja... Švedska sodi med tiste evropske dežele, ki so bile pozno urbanizirane. Še na začetku tega stoletja je največji del prebivalstva živel od poljedelstva, ribištva in obrti. Pokrajina, po kateri se danes gibljemo, odseva hitro preobrazbo švedske kmečke družbe. Mestni prebivalci imajo kratko meščansko tradicijo. V teh razmerah so v središču etnološkega zanimanja procesi kulturnih sprememb. V razpravah o urejanju okolja, o družbenem planiranju in problemih zazidave se često pojavlja potreba po usklajevanju perspektiv prihodnosti z analizo zgodovinskega razvoja, ki je izoblikoval današnje življenje. Z našo knjigo želimo poudariti, da Švedska ni samo ena, ampak da jih je mnogo."

Knjiga je bila objavljena v seriji etnoloških učbenikov, kjer so izšle že knjige o prehrani, o ljudskem slovstvu, o verovanju, o delu in orodjih, o ljudski umetnosti, o ljudski noši, o etničnih manjšinah ter uvod v etnologijo pod naslovom Človek kot kulturno bitje (Människan som

kulturvarelse, 1976). Ta učbenik je napisal Nils-Arvid Bringéus, eden od urednikov zbirke in predstojnik Etnološkega inštituta pri Univerzi v Lundu. V prvem delu je podal zgodovinski razvoj švedske etnologije, v drugem pa metodološko podlago raziskovanja posameznih kulturnih področij. Širino gledanja, ki jo izraža njegov koncept "človeka kot kulturnega bitja", odseva že prvi del, kjer avtor brez težav riše kontinuum od Olaus Magnusa, ki je v 16. stoletju raziskoval življenje Laponcev, preko Hyltén-Cavalliusa in njegovih raziskav krajevnih imen, jezika, verovanja, pesništva in materialne kulture v 19. stoletju do Artura Hazelliusa, ustanovitelja Nordijskega muzeja, Sigurda Erixona ter najnovejših raziskav življenja v mestih, načina življenja delavcev ter krajevnih in tematskih študij, navezanih na pereče družbene probleme. Drugi del obravnava ločeno poglavja materialne, duhovne in socialne kulture, pač po vrstnem redu njihovega postopnega uveljavljanja v strokovnih okvirih.

Do postopne integracije posameznih kulturnih področij je prišlo v štiridesetih letih, ko so začeli vedo o ljudskem izročilu ter nordijsko etnologijo, ki je preučevala materialno kulturo, označevati kot en predmet z izrazom nordijsko in primerjalno narodopisje. Izraz dokončne spojitve pa je bila uvedba naziva etnologija za študijski predmet v začetku sedemdesetih let.

Povod za odpiranje integralnega gledanja na kulturo je bil tudi razmah raziskav o družbenih odnosih, kjer se je delitev na področja pokazala odvečna. Problemi, ki naj bi jih reševala etnologija, namreč ne tičijo več v okviru posameznih področij, ampak v njihovi medsebojni odvisnosti ter spreminjanju v času in prostoru. (Nils-Arvid Bringéus mi je nekoč na vprašanje, katera od evropskih etnoloških šol se mu zdi najobetavnejša, odvrnil, da brez nepotrebne skromnosti uvršča med zelo obetavne prav švedsko etnologijo, ker ji v zadnjem času uspeva zastavljati probleme tako, da s svojimi raziskavami rešuje resnične probleme človeka kot kulturnega nosilca, ne pa vprašanj, ki jih izumlja znanost zaradi znanosti.)

Orvar Löfgren je v že omejenih knjigi o družbenih tipih in življenjskih oblikah, v poglavju o prehanjanju kmečke družbe v industrijsko, zapisal: "Medtem ko zgodovinarji in drugi družboslovci preučujejo politične probleme na državni ravni ali pa velike družbene in gospodarske strukturne spremembe, se etnologi, podobno kot antropologi in geografi, ukvarjajo predvsem z majhnimi skupinami. Etnološka študija si lahko zastavi vprašanja kot npr.: Kako so velike agrarne reforme vplivale na družbeno življenje na vasi? Kakšne oblike medsebojne pomoči so obstajale v ribiškem naselju na začetku 20. stoletja? Kakšni vzorci delitve dela po spolu so veljali v meščanski družini na koncu 19. stoletja?... Z globinskimi krajevnimi študijami dopolnjuje etnologija v mikroperspektivi makroperspektivo drugih družbenih ved, pri čemer pa moramo za razumevanje krajevnih življenjskih načinov poznati tudi širšo družbo."

Citirane misli niso samo programska načela, ampak se odražajo v konkretnem raziskovanju. Dela, ki se vključujejo v ta razvoj, lahko v grobem razvrstimo v krajevne študije, tematske študije, raziskave načina življenja mestnega prebivalstva, načina življenja delavcev ter priseljencev.

Med krajevnimi raziskavami so skupinske in take, ki jih napiše en sam raziskovalec (v tem primeru vedno pod izbranim zornim kotom, preko pojava, ki je značilen za kraj ali skupino ljudi, npr. poklic, poteze v družbeni strukturi, komunikacije in podobno). Značilno je, da se prva varianta pogosteje uveljavlja v obdelavah agrarnega, druga pa urbaniziranega in industrializiranega okolja.

Tako je npr. knjiga o švedski vasi (En svensk by, 1971) s podnaslovom Šest etnoloških študij sprememb v vasi Läcknäs v Leksandu, delo sedmih avtorjev, ki so raziskali organizacijo naselja, poljedelstvo, lastniške odnose in dedovanje, male industrijske obrate, notranjo opremo in imena. Tudi način življenja na velikih zemljiških posestvih na Finskem (Finländskt herrgårdsliv, 1978) je raziskovalo več etnologov. Podatki se ne ponavljajo, ker